

THE ESSENCE OF ART AND ITS UNIQUENESS AMONG OTHER TYPES OF ART

СУТНІСТЬ ХУДОЖНЬОГО МИСТЕЦТВА І ЙОГО УНІКАЛЬНІСТЬ СЕРЕД ІНШИХ ВИДІВ МИСТЕЦТВА

Bakhmat A.A. /Бахмат А.А.

student /студентка

Institute of Arts, Kyiv University. Borys Hrinchenko

Інститут мистецтв Київського університету ім. Бориса Грінченка

Анотація. У статті досліджується сутність художнього мистецтва і його унікальність серед інших видів мистецтва.

Ключові слова: дослідження, образотворче мистецтво, культура, функція, релігія, архітектура, живопис, скульптура, графіка, декоративно-ужиткове мистецтво, дизайн.

Вступ.

Художнє мистецтво, або образотворче мистецтво – це мистецтво відображення суцього у вигляд різних образів інтерпретованих автором. Воно відтворює об'єктивно наявні властивості реального світу і передає розвиток подій у часі, певну фабулу – розгорнуту оповідь. Окрім цього воно розкриває духовний склад людини її психологію. Мистецтво в цілому є основним ілюструванням поняття культура, а художнє мистецтво є предметним надбанням, що робить його унікальним артефактом історії.

Здавна люди намагалися відобразити красу навколишнього світу, сцени з життя в малюнках, картинах. З часом картини найбільш талановитих людей стали витворами мистецтва. З'явилося безліч різних напрямків та стилів у мистецтві: класицизм, реалізм, романтизм, імпресіонізм, символізм, натуралізм, модернізм, абстракціонізм, сюрреалізм та ін. Кожен напрямок охоплює єдність світосприйняття, естетичних поглядів, шляхів відображення.

Художнє мистецтво не просто пройшло крізь віки, воно було у віках, воно зупинялося у віках і стало уособленням епох в сучасному світі. Історія дає людству факти і тільки культура показує суб'єктивні погляди людей, які спостерігали за цими подіями. Знову ж таки мистецтво зберігає історію, воно є основним артефактом історії. Воно є фотографічним медіа і в цьому є його основна функція.

Основний текст.

Культура— сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії; історично набутий набір правил усередині соціуму для його збереження та гармонізації. Мистецтво є лише частиною цінностей, на основі яких створюється загальне поняття культури і сюди входять всі види мистецтва.

Поняття культури є дуже багатозначним. Сьогодні існують десятки, якщо не сотні визначень культури (американські антропологі Кребер і Клакон у книзі видання 1952 р. налічували 164 визначення). Зазвичай під нею розуміють рівень духовного (точніше, душевно-духовного) розвитку народу чи суспільства. Досягнення у мові, релігії, моралі, філософії, науці, мистецтві, системі освіти й виховання; власне, сукупність цих видів людської діяльності і

звуть культурою.

Культура і цивілізація мають різні цілі: культура перш за все сприяє розвитку й вихованню людської душі, а цивілізація – розвитку і підтримці тіла, причому культура (принаймні справжня духовна культура) головну увагу приділяє розвитку кожної окремої душі та вже потім – певної громади людей (нації, народу, суспільства), а цивілізація – навпаки, має на меті головним чином соціальну організацію певного суспільства і вже остільки – кожну людину.

У сучасному розумінні поняття «культура» почало вживатися у XVII столітті, в працях німецького юриста та історіографа С.Пуфендорфа. Перше наукове визначення культури було здійснено англійським етнографом Е.Тейлором. «Культура в широкому сенсі складається у своєму цілому із знань, вірувань, мистецтва, моральності, законів, звичаїв і деяких інших здібностей і звичок, засвоєних людиною як членом суспільства».

Філософи зазвичай відносять до культури все, що створене людиною. Оскільки людські творіння виникають спочатку в думці, а потім об'єднуються в знаки і предмети, в культурі завжди є конкретний зміст – це визначений вид і спосіб творчості. Тому, з одного боку, в конкретному сенсі буття існує стільки культур, скільки є суб'єктів творіння (індивідуальний прояв), з іншого боку ми можемо мати справу лише з окремими формами культури (що утворюються на основі узагальнення родового ознакового простору, предмету діяльності, в тому числі – професійної).

Так У.Беккет розглядає культуру як «міцні вірування, цінності і норми поведінки, що організують соціальні зв'язки і роблять можливою загальну інтерпретацію життєвого досвіду». Є.С.Маркарян пов'язує культуру з технологією відтворення і виробництва певного типу людського суспільства, розглядаючи її не просто засобом освоєння світу, а як функціональну спрямованість цих засобів на розвиток суспільного цілого, позабіологічно відпрацьований спосіб діяльності.

Для того, щоб узагальнити певну культуру, або відокремити її від іншої, або дати їй назву, необхідно проаналізувати історичну складову, релігійну та мистецьку. Історична складова дає змогу проаналізувати цивілізацію, але інколи історія і релігія впливає і з самого мистецтва. Іншими словами, аналізуючи мистецтво ми можемо проаналізувати і історію, і релігію. Чим давніша культура, тим примітивніше її мистецтво.

Розуміння мистецтва, як способу емоційно-образного відтворення дійсності у художніх образах неминує ставить питання доцільності існування різних видів мистецтва. Перша спроба класифікації видів мистецтва, яку здійснили Платон та Арістотель, не виходила за межі дослідження специфіки окремих видів мистецтва.

Першу цілісну класифікацію запропонував І. Кант, але не у практичній, а у теоретичній площині. Першу систему взаємозв'язку конкретних видів мистецтва дав Г. Гегель у праці «Система окремих мистецтв», в основу якої він поклав співвідношення ідеї та форми, класифікував види мистецтва від скульптури до поезії. У XX ст. Фехнер систематизував види мистецтва з

психологічної точки зору, а саме з приводу практичної корисності виду мистецтва. Таким чином він відніс до мистецтва і кулінарію, і парфумерію, тобто види естетичної діяльності, які крім естетичних виконують інші, практичні функції. Як бачимо, джерело багатства мистецтва шукали у різноманітності здібностей суб'єкта, у внутрішній диференціації об'єктивної ідеї, у зміні виражальних творчих прийомів тощо.

Матеріалістичне вирішення проблеми пояснює зумовленість народження та розвитку різних видів мистецтва у різноманітті самої дійсності. Значна кількість видів мистецтва склалася історично, як відтворення багатобічності реальної дійсності та індивідуальних особливостей сприйняття її людиною. Отже, відокремлюючи будь-який вид мистецтва, зважають на форму мистецтва, яка склалася історично, її основні функції та класифікаційні одиниці. Види мистецтва — література, образотворче мистецтво (живопис, скульптура, графіка), музика, хореографія, архітектура, театр, кіно — мають відношення до мистецтва як особливе до загального. Видові особливості, що є специфічним проявом загального, зберігаються протягом усієї історії розвитку мистецтва, хоча у кожен епоху в певних художніх культурах виявляються по-різному.

Мистецтво виконує різні функції, які виникають і складаються впродовж усього розвитку цивілізації у зв'язку з формуванням нових потреб й особливостей поведінки людини. Питанням функцій мистецтва приділено значну увагу ще в теоретичних розробках Аристотеля, який виділяв такі три функції – пізнавальну, виховну та емоційну.

Сучасна наука виділяє значно більше кількість функцій:

1. Гносеологічна функція. Гносеологічна (пізнавальна) – одна з основних функцій мистецтва. Без сумніву, належить до мистецтва первісної людини, котра створювала наскельні малюнки або статуї для того, щоб пізнати зовнішній світ або для тренування власних умінь. Мистецтво є формою пізнання світу.

2. Аксіологічна функція. Аксіологічна (ціннісна) функція. Кожна культура створює свої ідеали, що базуються на цінностях суспільства. Цінність – явище, матеріальний чи духовний предмет, що усвідомлюється окремою людиною, суспільством або людством як надзвичайно важливий.

3. Сугестивна функція. Сугестія – навіювання. Сугестивна функція – навіювання людині певного роду думок, почуттів, що впливають на психіку людини, функція пов'язана з певною гіпнотичною дією, впливом на людську психіку. Сугестія була притаманна вже мистецтву первісної людини – австралійські племена в ніч перед битвою піднімали свій дух, викликали приплив мужності за допомогою пісень та танців.

4. Виховна функція. Здатність мистецтва до виховання пов'язують з активізацією емоційно-чуттєвого початку, емоційним впливом мистецтва на людину. Своєю чергою емоційні процеси знаходяться в тісному зв'язку з мисленням та інтелектом. Відповідно казка діє ефективніше на дитину, ніж логічні докази. На роль мистецтв у вихованні людини звертали увагу вже давньогрецькі мислителі, розуміючи виховання як удосконалення душі людини. Центральною концепцією в ученні Аристотеля стала теорія катарсису –

духовного очищення людини в процесі сприйняття твору мистецтва, найважливіша роль при цьому відводилася музиці, театру та літературі, пояснюючи відсутність в художньому мистецтві тривалості дії.

5. Компенсаторна функція. Розвиток людини обмежено багатьма факторами – суспільством, місцем проживання і т.д. Мистецтво руйнує ці обмеження, відновлює цілісність та повноту особистості. Досвід, емоційні переживання персонажу читач або глядач сприймає як власний. Компенсаторна функція має три аспекти:

- відволікання (гедоністично-ігровий, розважальний аспект);
- утіха;
- власне компенсаторний аспект (сприяє духовній гармонії людини).

6. Комунікативна функція. Аналізуючи феномен мистецтва, науковці різних історичних періодів підкреслювали його комунікативну перевагу над іншими формами суспільної свідомості. При цьому, якщо комунікативні функції таких мистецтв, як театр, кіно, література, обмежені мовним бар'єром, то музика, балет, скульптура, живопис вільні від цього обмеження.

7. Естетична функція. Мистецтво приносить людині насолоду, вчить насолоджуватися знаками краси, які створює мистецтво. Мистецтво формує художні смаки, воно пробуджує творчий дух особистості, бажання змінювати світ за законами краси і гармонії. Бажання творити та споглядати красу закладено в людині з народження. Діти, які з дитинства позбавлені можливості споглядати й контактувати з красивими речами, отримують важку психічну травму.

Розуміння взаємозв'язку мистецтва та суспільства дає змогу розкрити закономірності його історичного розвитку, пояснити поступальний та прогресивний характер розвитку мистецтва. У процесі створення творів мистецтва художники керуються певним методом творчості. Процес художньої творчості спирається на соціальні, в тому числі естетичні почуття, смаки та ідеали художників, згідно з якими вони виробляють принципи творчості, а також способи, шляхи, прийоми створення творів мистецтва. Сукупність цих відносно стійких принципів відображення й прийомів створення творів мистецтва, властивих художникам у певний період розвитку суспільства, становить метод художньої творчості. Історичний розвиток художньої творчості постає як виникнення, розвиток, зміна різних методів художньої творчості.

Процес виникнення та формування художнього мистецтва почався за довго до появи класифікації видів мистецтва. Адже первісна людина обрала наскельні малюнки, як спосіб комунікації, а символи, як мову. Отже, в свідомості людини вже закладене примітивне, але бачення необхідності і можливостей художнього мистецтва, що відбувається на рефлексорному рівні. Отже, мистецтво живе в людині від її початку і саме в ньому починається комфортний розвиток.

Образотворче мистецтво – фундаментально відрізняється від інших видів мистецтва і є найдавнішим. Музика, хореографія, театр, а згодом кіно і телебачення – це види мистецтва, які мають певну тривалість своєї демонстрації, сюди ж практично входить і книга, а отже і література, адже

прочитання певного матеріалу вимагає часу. Образотворче ж мистецтво на противагу їм здатне працювати з глядачем стільки часу, скільки він готовий витратити на аналіз або споглядання цього предмету. Тобто народження об'єкту образотворчого мистецтва має певний час і взаємодію з його автором, але після цього предмет залишається поза часом, нам не важливо скільки часу він створювався, єдиний аспект просторово-часових відносин, що може зацікавити глядача знаходиться в сюжеті або у функціях об'єкту, які можуть розповісти нам про особливості епохи і періоду.

І це все надає образотворчому мистецтву, ще одну функцію, якої немає жодний інший вид мистецтва. Образотворче мистецтво, як перший і основний вид медіа. У комунікації медіа — засоби передавання, зберігання та відтворення інформації, призначені для її донесення крізь просторові, часові чи інші перепони. З одного боку, сюди відноситься усна мова і література, яка доносить інформацію ширше і конкретніше, ніж образотворче мистецтво. Але мова має бар'єри, обумовлені простором, іншими словами: «якщо ти не знаєш цю мову, то ти не прочитаєш написане». Однак, образотворче мистецтво — архітектура, живопис, графіка, скульптура, вони фіксують зображення конкретного моменту і увіковічують його, як фотографія. Художники не просто малювали побут, життя, дії, вони відтворювали свою дійсність. Відтак, наскельні малюнки, піраміди, скіфські баби — це первинний спосіб медіа-комунікацій. Ми не знаємо автора, але ми можемо уявити про, що мислила ця людина.

Первинно усвідомлене образотворче мистецтво, після примітивних наскельних малюнків створилося на основі символів, які мали сакральне значення. Кожен народ має свою символіку, в яку закладає свій посил. Таким чином символіка і орнаменти стали першим надбанням культури різних народів, які пронеслися і до нашого часу.

Символи, що втілилися в мистецтві мали багато інтерпретацій. Один із найдавніших та найпоширеніших — це анх, який символізував життя в Стародавньому Єгипті. В його основі дві фігури: хрест — символ життя і коло, як символ вічного руху. Разом вони несуть філософію безсмертя і «нове життя». Інколи цю форму ототожнюють із сонцем, що сходить, або як чоловіче і жіноче начало. Анх представляють і як магичний символ мудрості. Його можна знайти в багатьох зображеннях божеств і священнослужителів часів єгипетських фараонів. Багато єгипетських богів зображувалися з анхом в руці. Припускають, що Анх являє собою одну з форм Дерева Життя. Овал означає вічність або колообіг життя, а хрестоподібне розширення, розуміється як перехід з нескінченності в простір.

Свастика — древній символ, хрест з перпендикулярно розташованими кінцями, загнутими за годинниковою стрілкою щодо основних осей, або проти них. Вона являє собою двадцятикутник з перпендикулярною осью симетрії. Дзеркальне відображення свастики утворює зворотню свастику. Це один з найпоширеніших і широко відомих графічних символів.

Вперше свастика з'являється на ромбо-меандрового орнаменті, ще в стародавньому палеоліті. А потім цей символ підхопили практично всі народи світу. Її використовували для оформлення зброї, одягу, гербів і предметів

повсякденного побуту.

У більшості древніх народів свастика використовується в якості символу руху, життя, Сонця. Крім того, свастика – відображення обертального руху. При погляді на цей символ можна уявити, як його лопаті рухаються за годинниковою стрілкою або проти неї.

Майже у всіх народах зустрічаються прості символи: коло, куб, трикутники. Ускладнюючись та розвиваючись орнаменти набували символічного значення: Око Ра, інь-янь, уроборос, дерево життя, хрест, спіраль, солярний знак, що став основою трипільської культури, анкх. Все це основа декоративно-прикладного мистецтва. В ювелірному мистецтві та художній обробці металів орнаментика сакральної геометрії зустрічається найчастіше: славнозвісна скіфська пектораль.

Мистецтво символів – стало основою сакральної геометрії та декоративно-прикладного мистецтва. Парадоксальним залишається лише те, що знаки, що були основою давніх вірувань інтерпретуються і в наш час. А отже, це перший прояв проходження мистецтва крізь час.

До появи медіа, мистецтво зображення мало одну головну функцію – це відтворення і зображення дійсності у тому вигляді, в якому вона є, для цього художники вчилися і робили багато відкриттів, щоб їхні зображення набували найбільш близького до реальності вигляду. Таким чином було відкрито перспективу, фіксувалися основні пропорції людини, відкривався золотий перетин і образотворче мистецтво почало приймати не тільки зображальну – копіювальну функцію, але й наукову.

Образотворче мистецтво було рушійною силою розвитку багатьох наукових принципів, які були необхідні для його розвитку. І якщо символи – це прояв примітивного мистецтва, що характеризує культуру, то з виведенням релігії на істотно новий рівень, в період Середньовіччя, художник робить багато відкриттів, які роблять мистецтво канонічним, з точки зору сакральної геометрії.

Види образотворчого мистецтва – це перш за все, сфери аналізу художнього мистецтва.

- ❖ Архітектура – це мистецтво створення споруд, які формують просторове середовище для життя і діяльності людини. Водночас зведення будівель має відповідати духовним потребам людства, впливати на його естетичний смак
- ❖ Живопис – це вид образотворчого мистецтва, пов'язаний з передачею зорових образів нанесенням фарб на тверді, гнучкі або тканевій поверхні, а також твори мистецтва, створені таким способом. Найбільш поширені твори живопису, виконані на плоских або майже плоских поверхнях, таких як натягнуте на раму полотно, папір, поверхні стін і т.д. До живопису відносять і виконані фарбами зображення на декоративному та церемоніальному посуду, поверхня якого може мати складну форму.
- ❖ Скульптура також є специфічним видом образотворчого мистецтва. Основною особливістю скульптури є трьохвимірна форма.

- ❖ Графіка означає мистецтво зображення предметів контурними лініями й штрихами, без фарб (іноді – із застосуванням колірних плям), а також твори цього мистецтва. Графіка буває станкова (самодостатні картини), книжкова (ілюстрації), газетно-журнальна та ін. Також інше значення терміна «графіка» – як накреслення письмових або друкованих знаків, літер..
- ❖ Декоративно-ужиткове мистецтво— один із видів художньої діяльності, твори якого поєднують естетичні та практичні якості. Декоративне означає «прикрашати». Ужиткове ж означає, що речі мають практичний вжиток, а не лише є предметом естетичної насолоди.
- ❖ Дизайн — це творчий метод, процес і результат художньо-технічного проектування промислових виробів, їхніх комплексів і систем, орієнтований на досягнення найповнішої відповідності створюваних об'єктів і середовища загалом потребам людини, як утилітарних, так і естетичних.

Слід урахувати, що історичний розвиток мистецтва аж ніяк не означає повного зникнення створеного в минулому мистецтва. Мистецтво, створене в минулому, як і сучасне мистецтво, існує та впливає на людей. Процес розвитку мистецтва не є прямолінійним, у ньому є і періоди занепаду, котрі, як правило, відносні та тимчасові й змінюються прогресивним розвитком.

Первинно, спосіб відображення дійсності – це єдине медіа, що є зрозумілим для всіх людей на різних точках світу. Але передача інформації в такий спосіб обумовлює необхідність реалістичного, фотографічного відтворення дійсності, а отже людина шукає способи відкрити певні прийоми, закони і формули для зображення. Вона починає вивчати світ довкола, розкладати його на частини за допомогою свого зору і відкриває для себе наукові поняття. А отже, наука, первинно, була лише інструментом, для відтворення дійсності. Але переступиш поріг науки, людина відокремлюється від мистецтва і стає на шлях розвитку цивілізації. Відтепер і до появи медіа, художнє мистецтво буде цим єдиним медіа, яке не залежить від часу.

Висновок:

Художнє мистецтво, або образотворче мистецтво – це мистецтво відображення суцього у вигляд різних образів інтерпретованих автором. Процес виникнення художнього мистецтва пов'язаний з неусвідомленим, рефлексивним баченням первісною людиною процесу відтворення побаченого - малювання, як способу комунікації.

Образотворче мистецтво – фундаментально відрізняється від інших видів мистецтва і є найдавнішим. Музика, хореографія, театр, а згодом кіно і телебачення – це види мистецтва, які мають певну тривалість своєї демонстрації, сюди ж практично входить і книга, а отже і література, адже прочитання певного матеріалу вимагає часу. Образотворче ж мистецтво на противагу їм здатне працювати з глядачем стільки часу, скільки він готовий витратити на аналіз або споглядання цього предмету. Тобто народження об'єкту образотворчого мистецтва має певний час і взаємодію з його автором, але після цього предмет залишається поза часом, нам не важливо скільки часу

він створювався, єдиний аспект просторово-часових відносин, що може зацікавити глядача знаходиться в сюжеті або у функціях об'єкту, які можуть розповісти нам про особливості епохи і періоду.

Сучасна наука виділяє значно більшу кількість функцій: гносеологічна функція, аксіологічна функція, сугестивна функція, виховна функція, компенсаторна функція, комунікативна функція, естетична функція. Але основною функцією мистецтва є фіксування змін в культурі та реакція на ці зміни, зрозумілою формою, для її сучасників та наступників.

Список використаних джерел:

1. Авраменко О.О. Нариси з історії образотворчого мистецтва України ХХ століття / ПСМ АМУ Редкол.: В. Д. Сидоренко (голова), О. О. Авраменко, В. Я. Даниленко та ін.: У 2 кн. — К.: Інтертехнологія, 2006. — Кн. 2. — С. 48-657
2. Андрущенко В., Губерський Л., Михальченко М. Культура. Ідеологія. Особистість.: Методолого-світоглядний аналіз.. // 2-е вид. К.: Знання України – 2005. – С. 580
3. Антонечко К. Т. Моделювання жанрів засобами масової культури // Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності. – К.: Київський державний лінгвістичний університет. – 2000. – С.79-83.
4. Арндт Г. Між минулим і майбутнім. — К. : Дух і літера, 2002, — 321 с
5. Арнольд Джозеф Тойнбі «Циклічний шлях розвитку цивілізації у філософії історії». –С.56
6. Бурлака В. «Постмедійна оптика.Українська версія. // Київ: Arthuss - 2019-С.6-23
7. Берестовская Д. С. Культурология. Учебное пособие. – Симферополь.: Бизнес-Информ, – 2005. — С.392
8. Бойченко І., Хамітов Н. Культура - Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. — Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України // Абрис, 2002. 742 с. — 1000 екз. — ББК 87я2. — ISBN 966-531-128-Х.–С. 313-314.
9. Брунов Н.И. Барокко . — М., 1926.– С.23-56
10. Бычков В.В. Малая история византийской эстетики. — К., 1991. Ванслов В. В. Эстетика романтизма. — М., 1966.– С.170

Abstract. The article explores the essence of fine art and its uniqueness among other arts.

Key words: research, fine arts, culture, function, religion, architecture, painting, sculpture, graphics, decorative and applied arts, design

Статья отправлена: 15.11.2020 г.

© Бахмат А.А